

ІНТЕГРАЛЬНА ІНФОРМАЦІЙНА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

В статті обґрунтована інтегральна форма інформаційної моделі управління системою охорони здоров'я Військово-Морських Сил Збройних Сил України та розроблені рекомендації стосовно напрямів її розвитку.

In the article the integral form of informative model of Military Forces health care administration in Ukraine framed and worked out recommendations in relation to directions of its introduction.

Ключові слова: державне управління, система охорони здоров'я, інформаційна модель, Збройні Сили України, Військово-медичні клінічні центри.

Key words: public administration, health care system, information model, military forces, military hospitals.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Розвиток медичної служби Збройних Сил України (ЗС) на середньострокову та довгострокову перспективу передбачає формування інформаційної моделі об'єкта управління системи охорони здоров'я та усіх її складових, у тому числі і Військово-Морських Сил ЗС України. У зв'язку з цим у наукових дослідженнях необхідно суттєво підвищити увагу до розвитку моделі державного управління силами та засобами системи охорони здоров'я Військово-Морських Сил ЗС України, про що зазначено в керівних документах (п. 4.10.1 розділу 4.10 Програми розвитку системи медичного забезпечення Збройних Сил України на 2006—2011 роки) [1; 2; 7].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ

Вагомий внесок у розв'язання теоретичних та методологічних проблем розвитку державного управління та місцевого самоврядування у сфері охорони здоров'я здійснили М.М. Білинська, Д.В. Карамішев, А.С. Кутуза, І.В. Рожкова, І.М. Солоненко, О.М. Торбас, І.І. Хожило та інші науковці [6; 8—11].

Аналіз літературних джерел показав, що публікації стосовно напрямів розвитку державного управління охороною здоров'я військовослужбовців були присвячені в основному лише обґрунтуванню нових принципів медичного забезпечення ЗС України [1—5, 7], а роботи стосовно аналізу та формування інформаційної моделі об'єкта управління системи охорони здоров'я усіх її складових, у тому числі і Військово-Морських Сил ЗС України, не публікувались взагалі. Тому в даній статті вперше представлені результати дослідження, що відображають тенденції важливих аспектів формування інтегральної форми інформаційної моделі об'єкта управління системи охорони здоров'я Військово-Морських Сил ЗС України.

Метою даного дослідження було обґрунтування інтегральної форми інформаційної моделі об'єкта управління системи охорони здоров'я Військово-Морських Сил Збройних Сил України.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Матеріалами наукового дослідження слугували облікові та звітні форми медичної служби Військово-Морських Сил ЗС України, наукові публікації з питань управління системою охорони здоров'я Військово-Морських Сил ЗС України. Методами наукового дослідження були обрані: логічний, аналітичний, статистичний, вербально-логічний.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Кожна з підсистем державного управління охороною здоров'я Військово-Морських Сил Збройних Сил України володіє властивостями головної системи і є соціотехнічною, оскільки до її складу входять персонал, матеріально-технічне оснащення та інші матеріальні ресурси. Значущість даної ієрархії системи медичного забезпечення полягає в тому, що механізм її інтеграції ("частина — ціле") здійснюється через так звану нематеріальну підсистему, тобто шляхом взаємодії підсистем персоналу між собою. Інструментом для цього слугують, управлінські рішення та комунікативний фактор. Причому рішення, на наш погляд, належить визначальна роль оскільки воно виступає як основний консолідуючий чинник. У свою чергу, рішення, процес його прийняття є складовою частиною управлінського процесу. От чому підсистема управління набуває особливої ролі в загальній структурі і, образно кажучи, домінує над іншими підсистемами. І дійсно, чи можемо ми представити надійне функціонування будь-якої з перерахованих підсистем без оптимального управління нею.

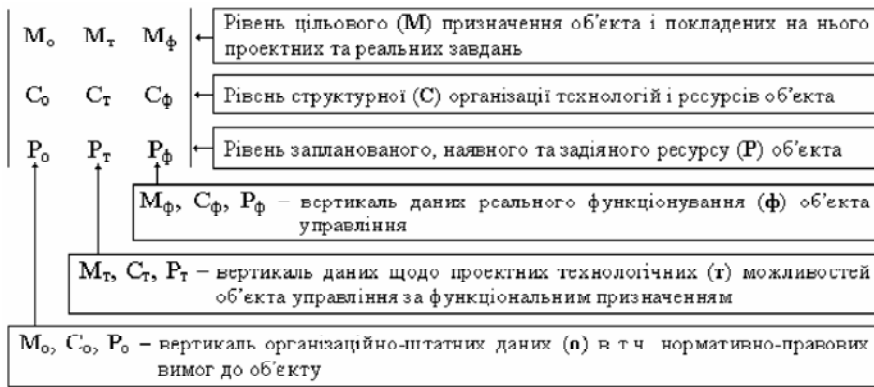

Рис. 1. Інтегральна форма відображення інформаційної моделі об'єкта управління системи охорони здоров'я Військово-Морських Сил ЗС України

При опрацюванні конкретних варіантів розвитку системи управління охороною здоров'я Військово-Морських Сил ЗС України суб'єкт управління медичною службою Військово-Морських Сил ЗС повинен керуватись методами комплексного соціально-економічного аналізу. Проте ефективно здійснити вищезазначені дії доволі важко, особливо при відсутності інтегральної форми відображення інформаційної моделі щодо характеристики об'єкта управління медичної служби Військово-Морських Сил ЗС України. Тому ми опрацювали принципову інформаційну модель об'єкта управління системою охорони здоров'я Військово-Морських Сил ЗС України, базуючись на результатах, яка дозволяє в надзвичайно стислі часові терміни отримати вичерпну інформацію про об'єкт управління і забезпечити надійне функціонування суб'єкту управління системою охороною здоров'я Військово-Морських Сил ЗС України (рис. 1).

Формально зміст документа рішення можна відобразити в символічній формі (рис. 1). У ньому міститься така обов'язкова інформація: мета, яку потрібно досягти, здійснюючи управлінський вплив на об'єкт управління системи охорони здоров'я Військово-Морських Сил ЗС України — M_o ; об'єкт, що виконує завдання, його структурна форма та комплект ресурсів для виконання завдання — C_o, P_o ; завдання, що покладаються на об'єкт управління для досягнення мети — M_t ; технології, яких повинен дотримуватись об'єкт управління під час досягнення мети — C_t, P_t ; спосіб здійснення моніторингу реальних дій об'єкта — M_ϕ, C_ϕ, P_ϕ .

Отже, в інформаційній моделі об'єкта, наведені в інтегральній символічній формі, окремі позиції матриці характеризують об'єкт з трьох точок зору: M_o, C_o, P_o — з точки зору організаційних (о) рішень щодо організаційно-штатної побудови об'єкта управління медичною службою Військово-Морських Сил ЗС; M_t, C_t, P_t — з точки

M	1	1	1	– Моніторинг завдань, які реалізуються об'єктом
C	1	1	1	– Моніторинг стану структури та процесів на об'єкті
P	1	1	1	– Моніторинг стану ресурсів об'єкту
	o	t	φ	

Рис. 2. Приклад інтерпретації позицій інтегральної форми інформаційної моделі об'єкта управління системи охорони здоров'я Військово-Морських Сил ЗС України

зору регламенту технологій (т) функціонування об'єкта управління медичною службою Військово-Морських Сил ЗС; M_ϕ, C_ϕ, P_ϕ — з точки зору рішень (наказів, планів), згідно з якими реально існує та функціонує (φ) об'єкт управління медичною службою Військово-Морських Сил ЗС.

Кожна позиція інтегральної матричної форми відображення даних моніторингу може відображати різні ситуації на об'єкті. Інтегральність форми ґрунтується на символічному сприйнятті числових значень позицій матриці, умовної інтерпретації кожної позиції і співвідношення позицій між собою. Умовність інтерпретації пов'язана

з конкретним різновидом дій підпорядкованих суб'єкту управління (наприклад, начальнику медичної служби військових частин (з'єднань), але на абстрактному плані інтеграції окремі позиції матриці та їх співвідношення інтерпретуються однозначно. Значення позицій матриці, на нашу думку, повинні змінюватись від 0 до 1. На рис. 2 наведено приклад інтерпретації позицій інтегральної форми інформаційної моделі ідеального об'єкта (той який всі функції виконує з максимальною ефективністю та якістю — 1) управління медичною службою Військово-Морських Сил ЗС України.

У цьому діапазоні для кожного ресурсу чи процедури конкретної технології функціонування підпорядкованих частин та підрозділів медичної служби Військово-Морських Сил ЗС визначають такі зони: штатного функціонування; виникнення надзвичайної ситуації, коли об'єкт може вирішити завдання наявними силами та засобами; виникнення надзвичайної ситуації, коли об'єкт не може функціонувати за призначенням і потребує втручання ззовні для відновлення втрачених можливостей (потужностей).

У процесі функціонування об'єкта, значення позицій матриці корегують за даними моніторингу. Отже, первинні дані моніторингу за допомогою символічної матричної форми відображення перетворюють для особи, що приймає рішення кожного рівня ієрархії, управління медичною службою Військово-Морських Сил ЗС України на візуальну модель частини об'єкта управління (рис. 2), яка адекватно сприймається персоналом на всіх рівнях. Символьна матрична форма — інтегральна основа побудови нової структури інформаційної моделі об'єкта управління системою охорони здоров'я Військово-Морських Сил ЗС України.

Особовий склад персоналу органу управління медичною службою Військово-Морських Сил ЗС України в будь-який момент часу свого функціонування розв'язує важливі завдання (рис. 3), в яких предметами визначення є: ситуація (штатна, надзвичайна чи загроза надзвичайної); ресурси та процедури об'єкта управління, за які відповідає начальник медичної служби будь якого рівня; режим процедур управління (стратегічного планування, планове чи кризове управління).

Надзвичайно важливу роль у розробці та реалізації будь-якого плану медичного за-

безпечення військ (сил) відіграють моделі управління. Значну кількість моделей управління, які можна застосувати при управлінні силами та засобами медичної служби ЗС України, можна узагальнено класифікувати за трьома видами, в залежності від змін зовнішнього середовища (оточення) та самої реакції медичної служби ЗС (табл. 1).

Реакційна модель управління при здійсненні управління силами та засобами системи охорони здоров'я Військово-Морських Сил ЗС України характеризує реакційний стиль управління в умовах швидких і раптових змін зовнішнього середовища (оточення). Особливість даної моделі — мінімізація стратегічних змін в умовах стабільності зовнішнього середовища.

Широке застосування реакційної моделі при управлінні системою охорони здоров'я Військово-Морських Сил ЗС призводить до неминучої кризи, яка і вимагатиме та спонукатиме до впровадження змін при здійсненні довгострокового (стратегічного) планування діяльності та розвитку системи охорони здоров'я Військово-Морських Сил ЗС (доволі прикро, проте на даний час останнє здійснюється в переважній своїй більшості методом проб та помилок).

Активна спеціальна модель управління системою охорони здоров'я Військово-Морських Сил ЗС України характеризується доволі високою ефективністю, для неї характерно те, що зміни зовнішнього середовища відбуваються поступово, а медична служба прогресивно розвивається тобто швидкість змін не перевищує швидкість розвитку (реакції або адаптації) медичної служби. Проте, якщо одна із зазначених умов змінюється, а керівництво медичної служби притримується стилю активної спеціальної моделі управління, то в подальшому медична служба ЗС України опиниться в доволі незручному стратегічному становищі.

Активна систематична модель управління системою охорони здоров'я Військово-Морських Сил ЗС України характеризується тим, що прийняття стратегічних (оперативних) рішень здійснюється на основі чітких прогнозів і майбутніх тенденцій змін, загроз та можливостей зовнішнього середовища (оточення). В спеціальній моделі управління розвиток медичної служби відбувається поступово, який ґрунтується на чітких стратегічних розрахунках (прогнозах), які зумовлені прихованою логікою. В активній систематичній моделі управління логіка чітко визначена, а всі зміни, які відбуваються в системі охорони здоров'я Військово-Морських Сил ЗС України, є її відображенням.

Потрібно зазначити, що в активній систематичній моделі управління можна виділити два підходи до розвитку процесу планування.

Перший підхід — довготермінове планування — ґрунтується на тому, що зовнішнє середовище здійснює свій поступовий логічний розвиток. Тому таке планування краще підходить для чіткого, спрямованого та поступового розвитку, воно скоординоване між ієрархічними складовими будь-якої організації.

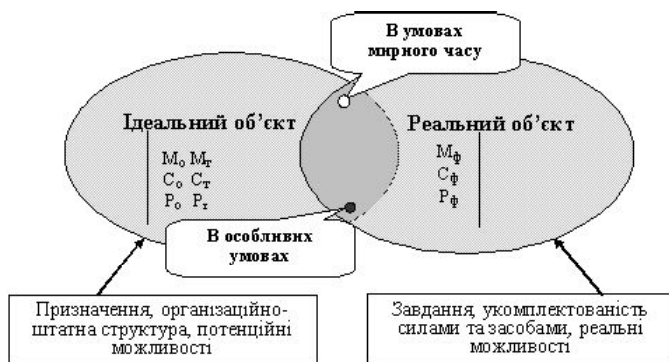

Рис. 3. Інформаційна основа символічної матричної форми візуалізації об'єкта управління медичною службою ЗС України в різних умовах

Другий підхід зміст стратегічного (оперативного) планування — полягає в тому, що він ставить під сумнів історичну логіку розвитку подій. Якщо аналіз зовнішнього середовища (оточення) показує, що за допомогою історичної логіки неможливо здійснити точний прогноз розвитку зовнішнього середовища, стратегічне планування переорієнтовується на систематичне управління раптовими змінами. Перш за все визначається нова логіка майбутнього розвитку системи охорони здоров'я Військово-Морських Сил ЗС України, тобто відбувається формування стратегії.

Нова стратегія, яку в подальшому передбачається розвинути, впровадити та використовувати, повинна враховувати традиційні сильні сторони системи охорони здоров'я Військово-Морських Сил ЗС України, і лише тоді стратегічне планування здатне повністю спрямовувати майбутній розвиток медичної служби. Якщо ж стратегія розвитку така, що для її реалізації сильних сторін системи охорони здоров'я Військово-Морських Сил ЗС України виявляється замало або її реалізація може призвести до виникнення "слабких місць" в майбутньому, то стратегічне планування необхідно розширити до стратегічного управління.

У табл. 2 наведені дані щодо оптимального використання тієї чи іншої моделі управління, вибір якої зумовлено очікуваними характеристиками зовнішнього середовища (оточення), а також можливостями використання потенційних можливостей системи охорони здоров'я Військово-Морських Сил ЗС України.

Таблиця 1. Зміст моделей управління системою охорони здоров'я Військово-морських сил ЗС України в залежності від швидкості зміни факторів зовнішнього середовища

Модель управління	Швидкість змін зовнішнього середовища (оточення)	
	поступові	раптові
Реактивна	Метод проб та помилок	Панічний пошук виходу із кризової ситуації
Активна спеціальна	Ідея необхідності здійснення змін здійснюється знизу вгору	Пошук методом проб та помилок, реакція на перервні зміни. Очікування перервних змін (управління за обставинами, кризове управління)
Активна систематична	Періодична екстраполяція в масштабах медичної служби історичних тенденцій і діяльності (довготермінове планування, планування наукових досліджень, стратегічне планування)	Періодична та систематична екстраполяція в масштабі медичної служби логіки майбутнього розвитку (стратегічне планування, стратегічне управління)

Таблиця 2. Умови застосування моделей управління при створенні плану стратегічного розвитку та оперативної діяльності системи охорони здоров'я Військово-Морських Сил ЗС України

Модель управління	Характеристика зовнішнє середовище			Властивості СВОЗ ВМС ЗС
	Темп змін	Тип змін	Раптовість змін	
Реактивна	Повільніше ніж реагує медична служба	Циклічний	Нечасті	Традиційно, сильні сторони
Активна спеціальна	Порівнюється зі швидкістю реакції медичної служби	Логічно поступовий (поступальний)	Нечасті	Поступова еволюція
Довготермінове планування	Швидше ніж реагує медична служба	Логічно поступовий (поступальний)	Нечасті	Нові
Стратегічне планування	Швидше ніж реагує медична служба	Якісно та кількісно нові	Часті	Нові

ВИСНОВКИ

На основі проведених досліджень здійснена характеристика кожної з моделей стратегічного управління системою охорони здоров'я Військово-Морських Сил ЗС України:

1) реактивна модель найбільш відповідає умовам стабільності зовнішнього середовища, коли зміни повторюються і на основі вирішення типових проблем можна побудувати традиційні моделі із створенням так званих сильних сторін медичної служби ЗС України;

2) активна спеціальна модель стає пріоритетною в зовнішньому середовищі, що поступово та динамічно розвивається, при цьому організація та методи роботи системи охорони здоров'я Військово-Морських Сил ЗС України поступово еволюціонують;

3) довготермінове планування необхідне, коли швидкість змін зовнішнього середовища перевищує швидкість реакції на зміни медичної служби ЗС України. Вказані обставини вимагають опрацювання нових методик функціонування суб'єкта управління системи охорони здоров'я Військово-Морських Сил ЗС України, що неминуче приводить до відкриття та формування якісно нових властивостей медичної служби;

4) якщо в зовнішньому середовищі очікуються часті та раптові зміни, то реактивна та активна спеціальна моделі, а також модель довготермінового планування стають неефективними;

5) коли зовнішнє середовище вимагає від медичної служби ЗС України розвитку нових властивостей, тоді суб'єкту управління медичної служби ЗС України необхідно активно використовувати методи стратегічного управління.

Враховуючи те, що в сучасних умовах функціонування медичної служби ЗС України характеризується високими темпами діяльності, динамічними змінами зовнішнього середовища, суб'єкт управління та вище керівництво системи охорони здоров'я Військово-Морських Сил ЗС України потребує інноваційних стратегічних моделей планування та управління системою.

Подальші дослідження у цьому напрямі зумовлені необхідністю обґрунтування напрямів розвитку законодавчо-нормативної бази щодо запровадження інноваційних управлінських технологій з державного управлі-

ння системою охорони здоров'я Військово-Морських Сил Збройних сил України.

Література:

1. Антомонов М.Ю. Аналіз методик нормування показників, що використовуються для інтегральної оцінки діяльності закладів охорони здоров'я / М.Ю. Антомонов, Є.Б. Лопін // Гігієна населених місць: Зб. наук. праць. — Київ: Полімед, 2008. — Вип. 52. — С. 463—470.

2. Директива Начальника Генерального штабу Збройних Сил України № ДГШ-11 від 17 грудня 2001 року "Про затвердження Табеля термінових донесень з медичної служби (№7)". — К.: Мін. оборони України, 2001. — 473 с.

3. Методика визначення інтегральної рейтингової оцінки військових госпіталів Мін. оборони України / [М.Ю. Антомонов, О.Ю. Булах, Є.Б. Лопін та ін.]. — К.: НДІ ПВМ ЗС України, 2006. — 24 с.

4. Методика визначення інтегральної рейтингової оцінки військових госпіталів Мін. оборони України (варіант №2 — переглянутий та доповнений) / [Антомонов М.Ю., Лопін Є.Б., Мостовий В.В. та ін.]. — К.: Департамент охорони здоров'я Мін. оборони України, 2007. — 29 с.

5. Наказ Міністерства охорони здоров'я України №765 від 22.10.2009 р. "Про проведення наукових досліджень з соціальної медицини та організації охорони здоров'я" [Електронний ресурс]: Правовая система "Инфодиск: Законодательство Украины". — К.: CD-изд-во "Инфодиск", 2009. — №12 (декабрь).

6. Пак С. Розвиток організаційно-правових засад державного управління охороною громадського здоров'я на регіональному та місцевому рівнях в Україні / Степан Пак, Іван Солоненко // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. — 2011. — № 1. — С. 243—256.

7. Програма розвитку системи медичного забезпечення Збройних Сил України на 2006—2011 роки / Мін. оборони України. — К.: ПП "Москалюк В.М.", 2006. — 22 с.

8. Рожкова І.В. Децентралізація управління у сфері охорони здоров'я на місцевому рівні: монографія / І.В. Рожкова, І.М. Солоненко. — К.: Фенікс, 2008. — 160 с.

9. Солоненко І.М. Управління організаційними змінами у сфері охорони здоров'я: монографія / І.М. Солоненко, І.В. Рожкова. — К.: Вид-во "Фенікс", 2008. — 276 с.

10. Солоненко І.М. Формування майбутнього органу управління та закладу охорони здоров'я / І.М. Солоненко // Східно-європейський журнал громадського здоров'я. — 2009. — № 1. — С. 17—25.

11. Торбас О.М. Державне регулювання розвитку ринкових механізмів в системі охорони здоров'я на місцевому рівні в Україні / О.М. Торбас // Економіка та держава. — 2011. — № 4. — С. 129—131.

Стаття надійшла до редакції 12.04.2012 р.